

VLASTIVĚDNÝ SBORNÍK

čtvrtletník pro regionální dějiny severního Plzeňska

číslo 4 / 2017 / ročník XXVII

STÁLÁ EXPOZICE

***Historie Mariánské Týnice a mariánský kult:**

- nejnovější archeologické nálezy
- osudy po zrušení kláštera
- obnova a rekonstrukce na přelomu 20. a 21. století
- mariánské poutní místo

***Baroko a jeho svět - Jan Blažej Santini - Aichel**

***Rané středověké obydlí, archeologické nálezy**

***Kultura a vzdělanost severního Plzeňska:**

- veduty a vyobrazení sídel, kaple jako liturgický prostor, školní třída, galerie světců, orator a liturgické předměty, umělecké vybavení prostředí společenských elit 19. století

***Národopis severního Plzeňska:**

- lidové zvyky, náves s kaplí a včelařství, selská jizba a komora, stodola, kovárna, slévárna litiny

***Města, spolky a řemesla severního Plzeňska:**

- řemeslnické dílny a obchody
- kuchyně 30.- 40. let 20. století, hostinec

***Kostel Zvěstování Panně Marii:**

- rekonstruovaná památka vrcholného baroka, obnovená kupole a interiér s freskovou výzdobou

***Ambit s freskovou výzdobou**

F. J. Luxe a barokní zahrada

VÝSTAVY

PETR BRANDL - restaurované obrazy - Zavraždění sv. Václava, Smrt sv. Isidora, Stětí sv. Barbory / kostel Zvěstování P. Marii – časově neomezeno

KONCERTY 2017

Vánoční koncert - Cimbálová muzika Valašský Vojvoda z Kozlovic
9. prosince 2017 od 16 hod.

Koncert učitelů ZUŠ Kralovice
17. ledna 2018 od 19 hodin

Pěvecký recitál / Tereza Hořejšová & Jan Hnyk
28. února 2018 od 19 hod.

Westlive Clarinet Quartet
27. března 2018 od 19 hod.

Jana Kopicová – hoboj
Michaela Špačková – fagot
Lukáš Klánský – klavír
11. dubna 2018 od 19 hodin

DALŠÍ AKCE

Odpoledne s čerty v muzeu (pro velké i malé návštěvníky)
2. 12. 2017 od 14 do 17 hodin

Adventní bohoslužba
21. 12. 2017 od 16 hodin

ÚVODEM

„V horečném tempu vánoční doby míváme sklon zapomínat na poselství a příslib, které Vánoce zvěstují. Velmi často býváme v zajetí toho, co všechno ještě musíme stihnout na poslední chvíli. Pospícháme, tlačíme a strkáme se.

Opravdová krása Vánoc se ale spíše nachází v jednoduchosti, pramenící z uvědomění a umění naslouchat. Neboť čím více nasloucháme okolnímu světu, tím plněji si uvědomujeme nesnáze a bolesti, hněv, vypětí a vyčerpání. Právě poselství a přilíb Vánoc může přinést naději...“, píše Brian Cavanaugh v knize *Kolik váží sněhová vločka*, (vydalo Karmelitánské nakladatelství).

Je důležité vnímat, že jsme dostali šanci těšit se z mozaiky všech maličkostí, které jsme v roce 2017 zvládli. Můžete namítnout, že i toto je relativní, že každý má na to či ono rozdílný pohled i možnosti. Ovšem bez

zdraví a optimismu jsme všichni na „stejně lodi“. Přejeme Vám, milí čtenáři, jen šťastnou plavbu po celý příští rok 2018. *Vaše redakce*

Muzeum a galerie
severního Plzeňska
v Mariánské Týnici
přeje
všem svým
příznivcům
spokojený nový rok

2018

PŘEDPLATNÉ A OTEVÍRACÍ HODINY V KNIHOVNĚ

Upozorňujeme čtenáře, badatele a uživatele muzejní knihovny, že od 1. července 2017 byl v knihovně instalován nový systém Verbis, který jsme získali díky dotačnímu programu Ministerstva kultury VISK 3.

Knihovna poskytuje knihovnické a bibliografické služby veřejnosti. Disponuje fondem odborné a především regionální literatury. V současném knižním fondu nabízíme čtenářům patnáct tisíc titulů. Nový knihovnický program je rozšířen

o další moduly, které by měly poskytovat čtenářům větší komfort v poskytovaných službách. Knihovnu můžete navštívit také prostřednictvím internetových stránek muzea, v záložce knihovna najdete nový webový katalog Portaro.

Pro osobní návštěvu knihovny v muzeu se můžete také telefonicky objednat na číslech 373 396 410 nebo 373 397 991. K dispozici je také veřejně přístupný internet.

UDÁLOSTI OBRAZEM

1) Letošní podzimní prohlídka v muzeu k ukončení sezony se uskutečnila 28. října 2017 na téma „Peníze“. 2–6) Pro děti i dospělé bylo v sobotu 2. prosince 2017 určeno odpoledne v Mariánské Týnici. Akce „Čerti v muzeu“ připoměla lidové zvyky doby dávné i současné, nabídla soutěže, hry, tanec i tvoření a také tradiční jarmark s občerstvením ze Střední integrované školy v Jesenici. Děti se potěšily s anděly, Mikulášem i čerty, dospělým přibyl na tvářích spokojený úsměv.

■ Irena Bukačová

Paměťové instituce mají tu výhodu, že běh času je pro ně přidanou hodnotou. Platí to o muzejních předmětech, památkách, archiváliích, platí to i o samotné lidské paměti a jejich nositelích, o lidech. Vždyť na jejich znalostech, které se nezískají vystudováním prestižní školy, záleží pravdivost a obsáhlost výpovědi o naší společné minulosti, zvláště pak je-li zakotveno poznání dlouhodobou znalostí místa, k němuž se jedinečné informace vztahují.

Oba naši spolupracovníci, muzejní jubilanti jsou spjati s Kralovicemi od dětství, jejich společnou, a dá se říci celoživotní láskou se stalo muzeum v Mariánské Týnici u Kralovic. Spolužáci z kralovické základní školy Jana Janská (dnes Dienstpierová) a Jindřich Kovařík se posléze stali kolegy, sdílejícími práci muzejní i památkovou v jejich rozličných podobách. Jejich životopisy dokládají dva póly muzejní práce, národopis a s ním spojený hluboký zájem o lidovou kulturu v její jedinečné šíři, a konzervování, restaurování a památkovou činnost, která se zaměřuje na hmotnou podstatu památkových hodnot. Přínos obou kolegů, kteří prožili v Mariánské Týnici značnou část svého profesního života, je patrný v činnosti muzea po desetiletí.

Jana Dienstpierová (nar. 29. 11. 1947 v Plzni) vyrůstala v Kralovicích v zemědělské rodině. Po ukončení ZŠ v Kralovicích nastoupila na SVVŠ

Jindřich Kovařík, Václav Pech, Karel Rom, Irena Bukačová, Jana Dienstpierová (zleva → doprava).

v Plasích. Své vzdělání si doplnila tříletým nástavbovým studiem muzeologie a knihovnictví v Praze. V muzeu v Mariánské Týnici, kam nastoupila po mateřské dovolené, se s nadšením ujala tehdy velmi různorodé agendy, která spočívala především v sjednocení lokálních muzejních sbírek pod okresní muzeum (tzv. muzejní síť) a následnou péčí o ně. Ta spočívala nejen v doplňování evidence, ale též v neustálém stěhování, uklizení a inventurách. Již tehdy patřila k její činnosti terénní práce s kronikáři a pamětníky, která přinášela muzeu cenné dary do sbírek. Její láskou byl národopis, ať jako kroje, kde jejich poznání doplňovala

intenzivní spoluprací s národopisným oddělením Západočeského muzea (PhDr. Marie Ulčová), nebo lidová živá kultura (soubor Úsměv, Václav Bláha), která u ní vždy našla pochopení. Po několikaletém působení ve funkci ředitelky Okresního muzea v Mariánské Týnici se stala ředitelkou Okresního kulturního střediska Plzeň-sever, kde měla možnost poznat peripetie tehdejší umělecké, hudební a kulturní scény. Od roku 1990 začala pracovat v rodinné firmě. Protože se jí ale po kulturní práci stýskalo, vrátila se do muzea (od 1. dubna 2006 jako metodik na kroniky, dokumentátor a etnograf). Rodinné zázemí jí umožňuje vykonávat terénní práci muzejního pracovníka, organizovat kronikářská setkání v plzeňském regionu, realizovat národopisné přednášky k lidovým zvykům. O její oblibě svědčí řada poděkování a opakovaná pozvání na zvykoslovné akce. Lidsky přímé a přátelské vystupování z Jany vytváří spolehlivou, obětavou a milou kolegyni. S velkým nadšením a s neuvěřitelným záběrem na terénní dokumentaci drobných památek získávala důležité informace od pamětníků, převážně seniorů, u nichž je velmi oblíbena pro svůj srdečný přístup. Rovněž tak se zaměřila na archivní průzkum k dějinám obcí

a spolků a stala se tak platnou členkou autorského kolektivu řady muzejních publikací a výstav. V Mariánské Týnici spoluorganizuje oblíbené Májové dny uměleckých řemesel a divadla. Nezištně předává své zkušenosti mladším kolegům a kolegyním, které citlivě zasvěcuje do tajů muzejní práce, u níž se nepočítají hodiny, věnované „na oltář vlasti“. Přejeme naší svěží jubilantce mnoho zdraví do dalších let a radosti ze života, k němuž v Janině případě patří vedle velké rodiny také práce v muzeu.

Jindřich Kovařík (narozen 9. 12. 1947 v Plzni) se dlouhé roky věnuje především uměleckému kovolitectví a restarování památek. Velkou mírou pracovního nasazení se ovšem také zasloužil o obnovu barokního objektu v Mariánské Týnici jako vedoucí rekonstrukčních prací. Aktivně působí také v Nadačním fondu Mariánská Týnice.

Respektovaní kolegové se vyznačují i přes veškerou svoji informovanost o současném dění, poznání, médiích i technologiích zdravým konzervatismem, úctou k hodnotám a zdrženlivostí k převratným novinám. Za jejich dosavadní práci je potřeba jim poděkovat a popřát hodně energie do časů příštích.

DIDAKTIČKA DĚJEPISU VÁCLAVA KORCOVÁ

■ Radovan Lovčí

Historiografii, jak známo, lze uchopit mnoha různými způsoby a také ji rozmanitě členit. Její nedílnou, důležitou, ale historiky často málo do-

ceňovanou oblastí je i didaktika dějepisu. A právě v ní dlouhodobě vyniká pedagožka plaské základní školy Mgr. Václava Korcová (*21. 7. 1967

Václava Korcová.

v Plzni), jež v tomto roce oslavila významné životní jubileum a v roce předchozím se navíc dočkala vydání další metodicko-didaktické publikace, na které se autorsky spolupodílela.

Václava Korcová, rozená Urbanová, pochází z učitelské rodiny. Žije v Plasích, kde absolvovala tamní základní školu (1973–1981) i gymnázium (1981–1985), později pokračovala studiem dějepisu a ruského jazyka na Pedagogické fakultě v Plzni (1985 až 1990). V letech 1985–1986, ještě při studiu, učila na základní škole v Žihli. Po skončení studií pak profesně zakotvila v již připomenuté Základní škole v Plasích (1990), přičemž externě vyučovala též na místním gymnáziu (2003–2010).

V minulém dekadě se stala členkou autorského týmu Nakladatelství

Fraus (vedeného Mgr. Jiřím Linhartem), který se podílel na vytvoření moderní řady tzv. činnostních učebnic dějepisu. Její první díl v podobě učebnice „Dějepis 6“ pro dějiny pravěku a starověku vyšel v roce 2007 a o 2 léta později se dočkal ocenění na knižním veletrhu ve Frankfurtu nad Mohanem, kde získal bronzovou medaili v soutěži o nejlepší vzdělávací materiál pro 2. stupeň v soutěži BESA (Best European Schoolbook Awards). Součástí autorského týmu této učebnice byli mimo jiné i známí odborníci v oboru pravěkých a starověkých dějin jako prof. Ladislav Bareš, doc. Igor Lisový či doc. Miroslav Popelka. Jedná se přitom o dosud jedinou známou českou učebnici dějepisu pro 2. vzdělávací stupeň, která se dočkala prestižního ocenění v mezinárodním měřítku.

Mgr. Korcová se mezi léty 2007–2011 také významně spouautorsky podílela na vzniku učebnic „Dějepis 7 a 8“ (středověké a novověké dějiny) a pracovních sešitů a metodických příruček učitele pro 6. – 8. ročník, na nichž participovali rovněž někteří univerzitní odborníci, především z Pedagogické fakulty Univerzity Karlovy a z filozofických fakult UK, OSU, UJEP a ZČU. Zmíněná učební řada si získala oblibu a kladný ohlas na řadě českých škol i u části univerzitních didaktiků. V upravené a doplněné podobě je od roku 2013 postupně vydávána znovu (poslední dosud nevydané a přepracované metodické příručky vyjdou počátkem roku 2018) a nadále slouží českým žákům a studentům.

Posledním didaktickým počinem plaské autorky je podíl na loňském vydání publikace Národního ústavu pro vzdělávání (NÚV) za redakce dr. Josefa Herinka, která nese název „Metodické komentáře a úlohy ke Standardům pro základní vzdělávání“. Spolupracovalo na ní sedm didaktiků, z nichž šest pochází z různých pražských škol, včetně Pedagogické fakulty UK (dr. František Parkan a Mgr. Tomáš Mikeska). Mgr. Korcová, původem z Plas ze severního Plzeňska, je mezi nimi jedinou reprezentantkou škol mimopražských.

Kromě pedagogické a publikační činnosti se angažuje v řadě dalších didakticko-metodických aktivit. Jako lektorka spolupracuje již mnoho let např. s Národním institutem pro další vzdělávání, Krajským centrem vzdělávání a jazykovou školou (KCVJŠ) v Plzni či Českou školní inspekcí. Od roku 2007 je členkou Ústřední komise Dějepisné olym-

piády a od 2011 dokonce její předsedkyní. Blízce spolupracuje i s ministerstvem školství ČR, od roku 2013 je zapojena do pracovní skupiny pro tvorbu Standardů pro základní vzdělávání v rámci vzdělávacího oboru dějepis. Na Fakultě pedagogické ZČU v Plzni v roce 2008 působila jako lektorka DVPP (Dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků). Je také spoluautorkou metodiky sjezdového a běžecského lyžování (vznikla roku 2012 v KCJVŠ) a autorsky opakovaně přispěla též na metodický portál www.rvp.cz, do Učitelských novin, ale i Plaského zpravodaje. V rámci projektů EU se pak mimo jiné podílela na tvorbě brožur „Moudrost hledej v přírodě“ či „Naučná stezka Plasy“ (obě vydány v roce 2012).

Nepochybuji o tom, že výše zmíněné publikace nebudou posledním historicko-didaktickým či vlastivědným výstupem Mgr. Korcové a že se v budoucnu ještě setkáme s jejími dalšími pracemi.

CYKLUS PŘEDNÁŠEK ZA POZNÁNÍM BAROKA

■ Pavel Beneš

Poznání barokního kulturního dědictví patří v regionu severního Plzeňska k předním výzvám nejen pro odbornou, ale také pro laickou veřejnost. Jen málo regionů je tak mimořádně bohatých na soubory barokních památek. Obklopují nás barokní klenoty evropského významu, ale také drobné sakrální památky, které mají nenahraditelnou spojitost a vztah s konkrétním místem, *geniem loci*.

Přednáška ing. Jana Žižky.

Muzeum a galerie severního Plzeňska v Mariánské Týnici vytváří studijní zázemí pro poznání baroka prostřednictvím Centra baroka, které zde vzniklo v roce 2016 z iniciativy Plzeňského kraje. Dlouholetá odborná a publikační činnost muzea a stálá expozice Baroka a jeho svět jsou hlavními oporami pro poznání barokního kulturního dědictví severního Plzeňska.

Centrum baroka zahájilo v letošním roce přednáškový projekt Za poznáním baroka. Základem byla spolupráce se Státním okresním archivem v Plasích (SOKA Plasy), jehož pracoviště poskytlo zázemí pro jednotlivé přednášky, které se v sále archivu uskutečnily v jarním a podzimním cyklu. Naplnil se tak zájem odborné i laické veřejnosti o prohloubení poznání a specifík barokního umění a kultury. Přední čeští odborníci ve svých příspěvcích představili plastický pohled na barokní období z různých úhlů pohledů a interpretací. Interdisciplinární vzhled do problematiky zajistila pluralita témat. Každá přednáška byla jedinečným střípkem do mozaiky poznání doby baroka, jakožto období určujícího ráz společnosti a kultury na další staletí, bohatého na velkorysou architektonickou a uměleckou produkci, tvořící duchovní rozměr krajiny do podoby, kterou známe dodnes.

V jarním cyklu Ing. Jan Žižka (Národní památkový ústav, Praha) uvedl fenomén barokních hospodářských dvorů v kontextu klášterních a šlechtických panství západních Čech. Poměrně dlouho margi-

nalizované stavby hospodářských dvorů vynikají výraznými architektonickými koncepcemi. Téma ochrany a zachování těchto památek souvisí s uvědoměním si jejich architektonického významu a hodnot kulturní krajiny. Mgr. Marek Vajchr (Katedra scénaristiky a dramaturgie, FAMU Praha) představil svůj román „Jména příběhu“, založený na interpretaci barokních písemných pramenů ve vztahu ke konkrétním uměleckým dílům a také nabídl vzhled do každodennosti doby baroka. Doc. PhDr. Zdeněk Hojda, CSc. a doc. PhDr. Ivana Ebelová, CSc. (Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, Katedra pomocných věd historických a archivního studia, Praha) ve dvou navazujících přednáškách seznámili auditorium se studiem a četbou písemných archivních pramenů – katastrů, farních matrik, církevních pramenů evidenčního rázu a sčítacích operátů (soupisy obyvatel podle víry, zpovědní seznamy, farářské relace, vizitační protokoly). Podzimní cyklus navázal příspěvkem prof. PhDr. Ing. Jan Royta, Ph.D., DrSc. (Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, Katolická teologická fakulta Univerzity Karlovy, Ústav pro dějiny umění, Ústav dějin křesťanského umění, Praha) Palladium země české a zemský patriotismus doby baroka. Uctívání milostných obrazů Panny Marie získalo v době baroka v návaznosti na středověkou tradici nový rozměr umělecké a tvůrčí koncepce. Rozvoj poutí byl založen také na kultu českých zemských patronů a souvisel s rozšířením poutních míst. Symbolika Panny Marie ochra-

Přednáška prof. Jaroslava Tůmy.

nitelky a patronky byla zpodobněna mariánskými sloupy, z nichž nejvýznamnější stál na Staroměstském náměstí. PhDr. Miroslav Hus (Západočeské muzeum, Plzeň) přednesl téma barokních mincí a peněz a jejich genezi v době baroka. Období po třicetileté válce za období vlády Ferdinanda II. a Ferdinanda III. bylo spjato s nápravou měny po kiprové době. Mincovní reformy Leopolda II. přinesly rozšíření peněžního hospodářství a zavedení antikizující podobizny panovníka na mincích. Mincovní reforma Marie Terezie znamenala zavedení konvenčního tolaru a sjednocení oběživa v říši.

Prof. Jaroslav Tůma (Akademie múzických umění, Katedra klávesových nástrojů, Praha) představil specifické vlastnosti hudebních nástrojů doby baroka ve vztahu k interpretaci hudebních děl. Následovala ukázka hry na varhany v klášterním kostele Nanebevzetí Panny Marie, kde prof. Tůma uvedl specifičnost a historii plaských varhan, významné památky z díla varhanáře Abrahama Starcka. Doc. PhDr. Jiří Kotálik, CSc. (Akademie výtvarných umění, Katedra teorie a dějin umění,

Přednáška PhDr. Viktora Kovaříka.

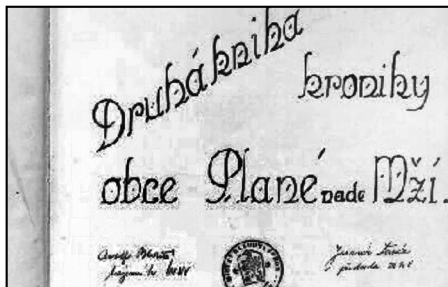
Praha) přiblížil historické pozadí české barokní architektury, přičemž vyzdvihl vysoký řemeslný standard české umělecké produkce a širokou škálu špičkových uměleckých děl, která nemá v řadě oblastí období. PhDr. Viktor Kovařík (Národní památkový ústav, Plzeň) seznámil posluchače v rámci publikace „Mariánské, trojiční a další světecké sloupy a pilíře v Plzeňském kraji“ s rozmanitostí sochařské umělecké tvorby doby baroka na příkladech restaurování řady památek.

Přednáškovým cyklem Za poznáním baroka se podařilo založit tradici, která jistě bude naplňovat očekávání posluchačů i na dále, v již připravovaném dalším ročníku. Přednáškové cykly budou zahrnovat témata výtvarného umění, barokní krajiny, poznání vojenství, módy, ale také barokní každodennosti. Nejen samotná přednáška na dané téma, ale také představení artefaktů doby baroka (hudební nástroje, mince), je přidanou hodnotou, jež je založena na vstřícnosti a zápalu přednášejících. Přátelské prostředí a radost z poznání, nechť doprovázejí i další ročník!

■ Miroslav Neuvirt

V roce 1970 jsem jako vodní skaut poprvé sjížděl řeku Berouнку. Tehdy jsme také táborili pod obcí Planá a nás zaujal její tehdejší název: Planá nade Mží. Jak je to možné, ptali jsme se bratra vedoucího. Plujeme po Berounce, nebo po Mží? Odpověď byla tehdy prostá a jasná. Ta řeka se kdysi jmenovala Mže. A nám to tehdy úplně stačilo. Až po mnoha letech jsem se jménem uvedené řeky začal zabývat. Brzy jsem ale zjistil, že už dávno, dávno přede mnou se tímto problémem zabývali jiní: V. Bozděch, A. Sedláček, F. Prusík, J. Strnad, či F. Macháček. V současné době J. Andrlé. Všichni se shodují v jednom, vrátit řece její starý, historický název.

Ale vraťme se k názvu obce Planá. Informace jsem začal hledat v pramenech: A. Profous – Místní jména v Čechách, Retrospektivní lexikon obcí ČSR, A. Sedláček–Slovník historický Království českého. Ani v plzeňském městském a oblastním archivu jsem žádnou stopu o změně názvu nenašel. Pouze a jenom Planá. Až v archivu v Plasích. Název obce Planá nade Mží se poprvé na uložených listinách objevil v roce 1939 i když pouze s ručně psaným záhlavím. Pak až v roce 1950 rovné razítko „Místní národní výbor Planá nade Mží okres Plzeň-venkov“. V roce 1953–57 jsou uložené spisy orazítované kulatým, úředním razítkem se státním znakem a nápisem: Místní národní výbor, nebo Rada místního národního výboru

Titul Druhá kniha kroniky Planá nade Mží 1961–2000.

v Plané nade Mží. Rokem 1957 končí veškeré záznamy o obci Planá v okresním archivu Plasy.

Po druhé světové válce se měnily názvy měst a obcí často, ale to především v pohraničí. Proč ale v Plané? Snad možná pro rozlišení obce. Planých je v naší republice několik. Podotýkám, že změnu či úpravu názvu obce schvaluje Ministerstvo vnitra. Napsal jsem tedy do Národního archivu v Praze. A odpověď? Národní archiv Vám sděluje, že v materiálech Ministerstva vnitra, nová registratura (příděl obcím), se nenačítají žádné záznamy o změně názvu obce. Souhlas se změnou názvu obce spolu se žádostí obecního úřadu spadá do kompetence Ministerstva vnitra.

Co lze říci závěrem? Že by si snad tehdejší zastupitelstvo obce Planá nechalo vyrobiť kulaté úřední razítko jen tak, pouze z vlastního popudu a jím ztvrdzovalo úřední listiny? Razítkem obce, jejíž jméno ve znění, tak jak je na razítku uvedeno, vlastně vůbec neexistovalo?

Literatura:

V. Bozděch: Mže a její název Berounka

A. Sedláček: Snůška starých jmen .....

F. Prusík: Sborník české společnosti zeměvědné

J. Strnad: Mže, či Berounka

F. Macháček: Mže, nikoliv Berounka

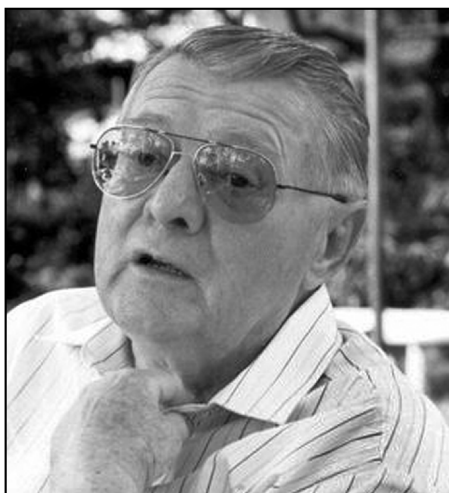
VLADIMÍR STRUSKA – ÚČASTNÍK TŘETÍHO ODBOJE

■ Radovan Lovčí

dokončení z minulého čísla

Bohumír s Miladou byli po synově uvěznění ze msty vystěhováni do podkrovní místnosti bez vody a toalety. Otec dostal jen nízkou penzi, a aby se uživil, musel i po svém penzionování nadále pracovat a různě si přivydělávat, nejčastěji jako vrátný a hlídač.²⁹⁾ Navíc se oba rodiče ujali péče o osiřelou neter Vladimíru, což z křesťanského hlediska pokládali za věc samozřejmou, v jejich osobní a ekonomické situaci se však nejednalo o lehký úkol.

Zlom do života celé rodiny přinesl 11. květen 1960, kdy byl Vladimír spolu s dalšími vězni propuštěn v rámci jedné z prezidentských amnestií.³⁰⁾ Poměry ve státě se poněkud uvolnily a zdálo se, že období nejtužších represí je konečně na ústupu. Po svém propuštění zamířil zpátky na Zbraslav. Ubytování našel v rodině své snoubenky Emmy, která na něj po celých 11 let čekala a jezdila jej navštěvovat do různých věznic, jimiž postupně prošel. Dne 30. 6. 1960 vstoupili oba do svazku manželského a v roce 1961 se přestěhovali společně do Úval (v okrese Praha-východ), do domku, který vlastnil Emmin dědeček. Z manželství v následujících letech vzešli

Vladimír Struska z 90. let 20. století.

synové Vladimír junior (*23. 11. 1961) a Petr (*24. 11. 1964).

Vladimír Struska musel po svém propuštění do tří dnů povinně nastoupit do práce. Čekala jej opět manuální dřina, a to v Prefě Radotín, kde nosil pytle s cementem. V roce 1961 byl navíc nucen absolvovat několikaměsíční povinnou vojenskou službu v Přelouči, v legendárních Pomocných technických praporech³¹⁾, v nichž byly nasazovány osoby režimu podezřelé, nepohodlné a potenciálně nepřátelské.

Po návratu z vojny a přestěhování do Úval získal místo stavebního dělníka u Zemědělských staveb v Chrástanech, kam pravidelně dojížděl. Aby ze svého nízkého platu uživil rodinu, ještě po večerech brigádničil, natíral, zedničil a různé si přivydělával. V podniku se mimo jiné seznámil s Petrem Nárožným, původní profesí stavařem, jenž se později stal známým a populárním českým hercem a bavičem. Oba muže spojilo silné doživotní přátelství.

Naděje do života celé rodiny Struskových přineslo politické oteplení v roce 1968 v Československu, spojené především s nástupem proreformně orientovaného komunisty Alexandra Dubčeka do čela ÚV KSČ. Vladimír se zapojil do činnosti nově ustavené organizace K 231, která vznikla 31. 3. 1968 a kladla si za cíl hájit zájmy bývalých politických vězňů. Podle výpovědi rodinných příslušníků také začal podnikat kroky vedoucí k dokončení svého studia na Univerzitě Karlově. Bohužel však toto nadějně období trvalo pouhých několik měsíců.

Konec představám o zlepšení politických poměrů v ČSSR učinil zásah vojsk pěti států Varšavské smlouvy v noci z 20. na 21. srpna 1968. Pod hrozbou násilí počali i proreformní představitelé státu a KSČ ustupovat z dřívějších pozic. Jednou z prvních zakázaných organizací se stal spolek K 231, který ukončil činnost v průběhu září 1968.³²⁾ Někteří z jeho členů se po invazi z obav před zatčením dočasně skrývali a nevystupovali na veřejnosti (u Strusků v Úvalech se např. ukrýval předseda

prozatímního ÚV K 231 Prof. Karel Nigrin), případně později zvolili emigraci. Vladimír Struska se na rozdíl od nich rozhodl neopouštět svoji vlast a zůstal zde i v době její nové okupace, tentokrát sovětskými vojsky (formálně ukončené až 21. 6. 1991).

Dobrovolně prý také uzavřel svá obnovená studia historie na pražské univerzitě, neboť jej iritoval komunistický výklad dějin a zvláště nutnost doplnění atestací z oblasti marxismu-leninismu.³³⁾ Profesně nadále působil ve stavebnictví, kde si již dříve polepšil díky tomu, že se mu po večerech podařilo vystudovat stavební průmyslovou školu v Dušní ulici v Praze (dokončil ji roku 1965).³⁴⁾ Roku 1979 se pak po skončení dalšího dálkového studia na Institutu Národního výboru Hlavního města Prahy stal diplomovaným technikem.³⁵⁾ Mohl tak z ryze manuálních pozic postoupit na kvalifikovanější posty. Do důchodu odcházel v roce 1985³⁶⁾ jako vedoucí jednoho z odborů Dopravního podniku hlavního města Prahy–Investor dopravních staveb, k. ú. o. (DP-IDS), kde řešil záležitosti spojené s investicemi pro výstavbu metra.

I za normalizace si zachoval kontakty na odpůrce komunistického režimu, prohlášení Charty 77 však nepodpořil. Vadilo mu, že se mezi chartisty nalézají též řada bývalých a leckdy dokonce čelných komunistů, a proto si od aktivit Charty držel odstup.³⁷⁾

Výraznou změnu přinesl (nejen) do jeho života listopad 1989 a postupná demontáž komunistického režimu

v Československu v důsledku událostí tzv. sametové revoluce. S manželkou i dalšími rodinnými příslušníky se zapojil hned v listopadových dnech do veřejného a politického dění a 6. 2. 1990 byl dokonce kooptován jako bezpartijní poslanec za volební obvod Praha 8 do České národní rady (parlamentního orgánu České socialistické republiky).³⁸⁾ Zde nahradil ještě za komunistické nesvobody zvoleného poslance Jiřího Cibelia.³⁹⁾ Členem Občanského fóra se však nikdy nestal a ve svobodných volbách konaných v červnu 1990 do ČNR nekandidoval.⁴⁰⁾ Po vypršení svého mandátu 5. 6. 1990 parlamentní politiku opustil a upřednostnil jiné veřejné aktivity. V průběhu dalších let zakotvil v jemu blízké Občanské demokratické straně a angažoval se podle svých možností v jejím rámci.

Struska však nebyl pragmatikem ani technokratem, jenž by odmítal moralizování, jak tehdy otevřeně hlásali někteří reprezentanti ODS. Právě naopak. Svě osobní krédo vyjádřil v jednom ze svých článků mimo jiné takto: *„Vývoj v dnešní době, kdy v celém světě vládne mravní relativismus, materialismus, popření jakékoliv spirituality, pyšné pohrdání vším nadosobním, naprostá krize mravní autority a z ní pramenící všeobecný rozklad, uspěchaný konzumní způsob života a nedostatek solidarity a tolerance, sobecký kult osobního a skupinového prospěchu, absence víry ve vyšší řád věcí či prostě věčnost, expansionismus pohrdající vším, co se jakkoli vzpírá zestejnující bez-*

duchovnosti, mne vede k poznání, že jediným východiskem a jedinou záchranou dnešního světa je návrat ke kořenům, rychlé šíření idejí demokracie, lidských práv, občanské společnosti, svobodného trhu a víra ve vyšší princip všeho dění.“⁴¹⁾

(Z kritického hlediska a prizmatem čtvrtstoletých zkušeností s kapitalismem lze samozřejmě polemizovat s tím, nakolik svobodný a téměř ničím neregulovaný trh prospívá vyšším hodnotám či nekonzumnímu způsobu života. Na druhé straně je nutno chápat, že v době 90. let minulého století některé negativní jevy tržní ekonomiky nevystupovaly tolik do popředí, trh se teprve konstituoval a obecně panoval mnohem větší optimismus v české společnosti nežli v současnosti.)

Vladimír Struska se neobával ani kontroverzí. Podpořil např. bývalého disidenta a čelného člena ODS Václava Bendu, jenž zaujal příznivý postoj k někdejšímu chilskému diktátoru Augustu Pinochetovi a sklídl za to drtivou veřejnou kritiku. Struska se Bendy zastal a upozornil, že Pinochet svrhl levicového prezidenta Allendeho, který sblížoval zemi se Sovětským svazem, nevládl důsledně demokraticky a znárodnoval v zemi velké podniky, což nakonec vedlo k obří hospodářské krizi. Generála hájil i tím, že počet obětí Pinochetova režimu byl nižší nežli počty obětí komunistických režimů a že Pinochet nakonec stabilizoval ekonomiku a po letech předal vládu v zemi demokratickým politikům.⁴²⁾ Zároveň však jasně odsoudil fakt, že za jeho režimu umírali političtí opo-

není. V souvislosti s kritikou Václava Bendy těžce nesl skutečnost, že tvrdé odsouzení přicházelo i od komunistů, jejichž minulost byla plná milionů obětí a kteří nadále legálně působili na české politické scéně.

Vladimír Struska v době po sametové revoluci dosáhl také své studijní rehabilitace a rehabilitační komisi FF UK mu byl přiznán titul PhDr., v jehož získání mu zabránilo zatčení z 4. 3. 1949. (Měl již sepsanou i rigorózní práci, k obhajobě už již nikdy nedošlo.) Toto poněkud nestandardní ukončení studia však nebylo bezvýhradné – Vladimír musel komisi písemně potvrdit, že vysokoškolského diplomu nevyužije k výkonu povolání.⁴³⁾ To se ovšem v jeho věku ani nedalo očekávat. Daná klausule mu navíc nemohla zabránit ve výkonu řady čestných aktivit, které s jeho oborem více či méně souvisely. Vladimír se zapojil do historické a politologické publicistiky, angažoval se v revue *Střední Evropa* a dále při zrodu Muzea třetího odboje v Příbrami. Patřil též k významným zakládajícím členům a vrcholovým funkcionářům Konfederace politických vězňů Československa, podporoval obnovu Sokola a byl činný i na poli snah usilujících o historické usmíření a narovnání vztahů mezi Čechy a Němci. Jeho jméno nalézáme mimo jiné pod textem iniciativy 105 českých a sudetoněmeckých intelektuálů s názvem „Smíření 95“.⁴⁴⁾

Věnoval se také komunální politice v Úvalech a v letech 1994–1998 působil jako poslanec městského zastupitelstva.⁴⁵⁾ V nových volbách v ro-

ce 1998 svůj mandát neobhájil, neboť dobrovolně ustoupil do pozadí kandidátky ODS a přední místo na ní přenechal svému synovi (stejněho jména), který jej v zastupitelstvu vystřídal.⁴⁶⁾

PhDr. Vladimír Struska byl jako politik kritický k prvému českému prezidentu Václavu Havlovi. Jako státníka více oceňoval ing. Václava Klause⁴⁷⁾, kterého podpořil i v době rozpadu ODS v roce 1998, aniž by se však nutně pokládal za Klausova skalního fanouška. Jak vyplývá z jeho písemné pozůstalosti, nesouhlasil však s rozdělením Československa⁴⁸⁾, k němuž nakonec došlo 1. 1. 1993. Klause ovšem podle své choti Emmy z tohoto výsledku nevinil a daný akt vnímal jako vyústění snah slovenské politické reprezentace. Podobně jako někteří jiní odpůrci minulého režimu choval též velmi odmítavý a kritický vztah k politické levici jako takové, tedy nejen ke komunistům.⁴⁹⁾ Stejný postoj zaujímal i k lidrovi sociálních demokratů ing. Miloši Zemanovi.⁵⁰⁾

Prekážku v dalším veřejném působení Vladimíra Strusky nečekaně přineslo vážné onemocnění. Jeho průběh se lékařům nepodařilo zvrátit a on následkům své choroby dne 3. 12. 2000 podlehl. I když po většinu života postrádal možnost seberealizace v jemu blízkých humanitních oborech a veřejném dění, umíral s čistým svědomím, že se podle svých možností alespoň pokusil změnit nepříznivé politické poměry komunistické totality. Na rozdíl od mnoha svých spoluobčanů nezůstal zcela pasivním, ani si nezvolil mož-

nost emigrace, která se mu opakovaně nabízel a již nakonec za různých okolností upřednostnili někteří oponenti režimu. Svoji nejvýraznější intelektuální stopu zanechal v období polistopadovém na poli politických, veřejných i historicko-politologických aktivit. Jak ukázal vývoj posledních 28 let v zemi, jeho slova

o potřebě nadřazenosti vyšších ideálů i spirituálních hodnot nad těmi ryze materiálními však podobně jako v případě jiného vizionáře, exprezidenta Václava Havla, nikdy nedošla takového ohlasu, jaký by z Vladimírova pohledu byl pro vnitřní poměry českého státu vítaný a žádoucí.

Poznámky:

- 29) Informace čerpány z osobního vyprávění paní Emmy Struskové.
- 30) ARS, potvrzení Ministerstva spravedlnosti ČR ze 7. 1. 1991 o době vazby a výkonu trestu V. Strusky.
- 31) Vojenský archiv – centrálna registratúra Trnava, Fond osobných spisov, Vladimír Struska – 1925.
- 32) RŮŽIČKA, Filip: Klub K 231 a jeho pobočky. Diplomová práce Fakulty filozofické Univerzity Pardubice, 2013, s. 127–128.
- 33) AUK bohužel nemá k tomuto období Struskových studijních snah dochovány žádné dokumenty, a tak bylo možné čerpat jen z ústních vzpomínek rodinných příslušníků.
- 34) Vyšší odborná škola stavební a Střední průmyslová škola v Dušní ulici 17 na Praze 1, maturitní protokoly z roku 1965.
- 35) Archiv Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky, fond: Personálie poslanců České národní rady a Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky, složka: Spis poslance V. Strusky.
- 36) Tamtéž.
- 37) Jménem republiky: trest smrti, s. 11.
- 38) K oficiálnímu přejmenování České socialistické republiky na Českou republiku došlo až 5. března 1990 na základě ústavního zákona č. 53/1990 Sb.
- 39) Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky, oddíl: Poslanci a orgány / Vladimír Struska. In: <http://www.psp.cz/sqw/text/detail.sqw?org=260&id=5180&l=cz>.
- 40) Státní oblastní archiv v Praze, fond: Středočeský krajský národní výbor Praha (1832) 1949–1990 (1991), část: Odbor vnitřních věcí 1949–1990, i. č. 2037, sig. vnitř. 78. 2, Volby do ČNR 1990, kt. 283.
- 41) Životní příběh studenta příbramského gymnázia, s. 21.
- 42) ARS, Smutek z Pinocheta, vyjádření V. Strusky z července 1994, strojopis, 2 s.
- 43) Tamtéž, PhDr. diplom V. Strusky z 3. 12. 1990; dále: AUK, rehabilitace FF UK 1990, č. k. 5, O – Ž.
- 44) ARS, Smíření 95 mezi Čechy a sudetskými Němci, strojopis se jmény signatářů, 4 s.

45) Viz <http://www.uvaly.cz/politika/vysledky-voleb-1994-1998/>

46) Viz <http://www.uvaly.cz/politika/vysledky-voleb-1998-2002/>

47) Jménem republiky: trest smrti, s. 11.

48) ARS, Vážení přátelé, vážení hosté..., nedatovaný projev V. Strusky pro KPVČS, strojopis z doby před r. 1992, 3 s.

49) Tamtéž, Poučíme se z historie?, nedatovaný projev V. Strusky k volbám v roce 1996, strojopis, 2 s.

50) Tamtéž, Krize?... A co Ty na to, občane?, projev V. Strusky z 12. 4. 1997 na MS ODS Úvaly, strojopis, 2 s.

POZNÁMKA K SELSKÉ REBELII V ROCE 1680

■ Petr Rožmberský

O selském povstání či rebelii roku 1680 již bylo popsáno mnoho papíru.¹⁾ Po třicetileté válce došlo mimo jiné k prudkému navýšení robotních povinností (leckde až šest dní v týdnu), které před válkou činily jen několik dní ročně. Poddaní reagovali odmítáním roboty, úteků, vyvoláváním soudních pří a dovoláváním se starých práv. V roce 1680 sedláci připravili petici k císaři Leopoldovi, ten však reagoval vydáním patentu, který rušil veškeré selské výsady udělené před rokem 1618 a zakazoval další petice, což vedlo ke vzbouření na 160 českých panstvích, hlavně v severních a západních Čechách. Rebelie byly tvrdě potlačeny i za použití vojenské síly, ale iniciovaly vydání robotního patentu, jímž byla robotna stanovena maximálně na tři dny v týdnu a zrušena v neděli a o svátcích.²⁾

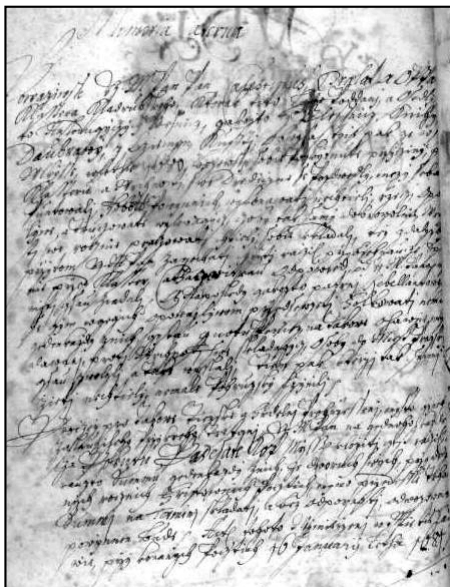
V západních Čechách šlo hlavně o povstání na bezdružickém panství, které skončilo vojenským zásahem proti sedlákům, chtějícím se bránit na Ovčím vrchu u dnešních Konstantinových Lázní. Na místě bojiště

byla na památku padlých vystavěna kaple a kamenná mohyla.³⁾

Na plaském klášterním panství vedl vzbouřence Jiří Radim z Dřevce. Po potlačení povstání byli sedláci potrestáni nucenými pracemi – například museli vysázet stromořadí lip od Kralovic k Mariánské Týnici.⁴⁾

Rebelie na Touškovsku

K rebelii došlo také na kladrubsém klášterství, konkrétně na jeho majetcích v jižní části dnešního okresu Plzeň-sever (někdejší touškovské proboštství a několik přivtělených statků). Při studiu příslušných pozemkových knih byl nalezen v gruntovní knize založené roku 1666 zápis nadepsaný Memoria aeterna (Na věčnou paměť): „Pováživše J. M. pán, pan páter Celestýn, prelát a opat kláštera kladrubského, kterak tito lidé poddaní a osedlí to následujících vesnic, jakožto z Plešnic, Kníjí, Doubravy, z Čemín, Kůští, obzvláště pak ze vsi Vlkyše (tj. Dolní Vlkyš), v létě 1680 beze vší sobě poskytnuté příčiny, proti klášteru a vrchnosti své dědičné se pozvedli,

Zápis o rebelii z roku 1681
(viz pozn. 5).

mezi sebou se punktovali, robot povinných vykonávat nechtěli, řeči opovážlivé a trucovaté vylévající, co by tak sami dobrovolně vrchnosti své ročně pracovat chtěli, sobě ukládali, též zdalíž by jich při tom J. M. pán zanechat chtít ráčil, příběhnouce společně před klášter, kategorickou odpověď od J. M. pána moci mítí jsou žádali, a naposledy jakožto patrní rebelantové, že se jim v jejich opovážlivém předsevzetí folkovati (tj. uposlechnout, vyhovět) nemohlo, jeden každý z nich jistou gnotu (z „die Quote“ – podíl) peněz na takové ohavné vyhledávání proti vrchnosti své skládající, osoby do Měst pražských jsou zvolili a také vyslali, těm pak, kteří tak s nimi držeti nechtěli, nemalé pohružky činili. Pročez pro takové těžké a hrdelní prohřešení místo jiného a zasloužilého příkrého

trestání J. M. pán na jednoho každého za pokutu padesáte kop míš. složití jest ráčil, kteroužto sumu jeden každý z nich ze dvorův svých při držných ročních fristovních (die Frist – lhůta, termín) počtích mimo předešlé trhovní sumy na termíny skládati a bez odpornosti odvozovati povinen bude. Actum (tj. učinění) tohoto vyměření v městys Touškově při konaných počtích 16 Januarii léta 1681“⁵⁾

Vidíme, že sedláci se srotili před klášterem v Kladrubech a mimo jiné vyslali deputaci se stížnostmi do Prahy. Kladrubští benediktýni vyřešili po opadnutí bojové nálady sedláků v Čechách potrestání svých poddaných na Touškovsku formou pokuty (jak uvidíme dále, nečinila vždy 50 kop grošů). Jak velký to byl trest, poznáme z nadepsaných listů pro jednotlivé vesnice (nebo jejich částí patřící benediktýnům), kde je uvedeno zatížení feudální rentou a odhad jednotlivých statků v době poměrně nedávné, kdy byla gruntovní kniha založena – z roku 1666 (zázpisy pro Čeminy postrádají údaje o feudální rentě a byly připsány v roce 1676). Pro srovnání – selský grunt s pozemky měl cenu až 300 kop míšeňských grošů, chalupa až 50 kop.⁶⁾ Pokuta byla placena po poměrně malých částkách (ročně jedna nebo několik málo kop grošů) bez ohledu na osobu nebo rodinu rebelanta – vázla na dvoře spolu s dalšími dluhy. Splátky byly nazývány „vejruňky“.

Pokuty

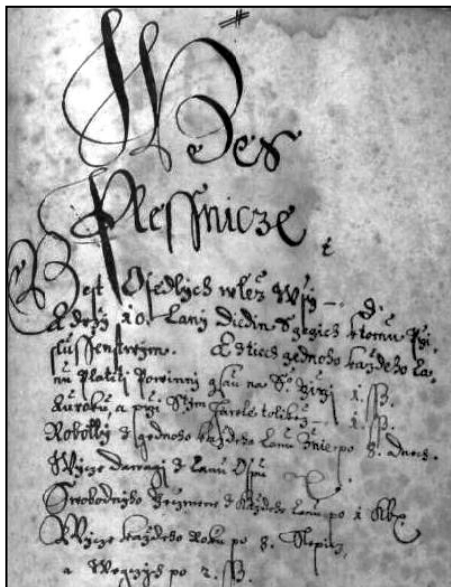
V následném textu je vždy uvedena vesnice s urbárními povinnostmi

(pokud jsou v gruntovní knize zaznamenány) a následují jednotlivé usedlosti očíslované a nazvané podle úvodního zápisu z roku 1666, respektive 1676 (zde původní číslování chybí; k usedlostem zapsaným poprvé až po rebelii se nepřihlíží) s rozlohou pozemků k nim náležejících. Potom je uvedeno jméno držitele v době rebelie a výše pokuty v groších.

Ves Plešnice

– devět osedlých drží 10 lánů. Z každého lánu platí na sv. Jiří a na sv. Havla po kopě grošů, jsou povinni osm dní ženné roboty (tj. o žních), dávají ospy (tj. dávky v obilí, konkrétně neuvedeny), z lánu kbelec „svobodného“ ječmene (tj. za osvobození od braní odúmrti), ročně z lánu osm slepic a dvě kopy vajec.⁷⁾

1) Grunt Štaralovský (1 lán), vdova Anna Štaralová nejspíše se synem Tomášem (zřejmě on se účastnil vzpoury), 50 kop. 2) Grunt Šicovský (1 lán), Jakub Tirnhof, 50 kop. 3) Grunt Rupertovský jinak Götšovský (1 lán), Matěj Rupert, 50 kop. 4) Grunt Klasovský (1 lán), Šimon Klas, 50 kop. 5) Grunt Hryzovský (1 lán), Mates Hryz, 50 kop. 6) Grunt Šeltrovský nyní Šneiderovský (1 lán), Jiří Šneider, 50 kop. 7) Grunt Petříkovský (1 lán), Šimon Petřík, 50 kop. 8) Grunt Nemelkovský nyní Krejlovský (1 lán), Bartoloměj Krejl, 50 kop. 9) Grunt Gehlovský (1 lán), zůstává po mnoho let pustý, pokuta neuvedena. 10) Grunt Dolského (1 lán), Kryštof Líva, 50 kop. 11) Chalupa Šicovská (polnosti neuvedeny), Bartoloměj Zimmerman, pokuta neuvedena. 12) Chalupa Valterovská

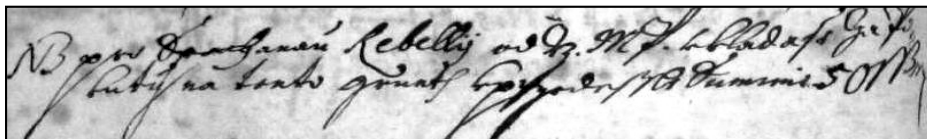

Úvodní zápis vsi Plešnic z roku 1666 (viz pozn. 7).

(polnosti neuvedeny), Jan Heller, pokuta neuvedena. 13) Chalupa Krejlovská (polnosti neuvedeny), Jakub Krejl, pokuta neuvedena. 14) Chalupa Foglovská (polnosti neuvedeny), učiněna z ní panská krčma. 15) Chalupa Kochova (6 strychů), Jakub Berdan, pokuta neuvedena. 16) Chalupa Remingerovská (polnosti neuvedeny), Michal Reminger, pokuta neuvedena.⁸⁾

Ves Kníže („Kniha“)

– čtyři osedlí drží tři a půl lánu. Z lánu platí na sv. Jiří a sv. Havla po dvou kopách grošů. Výše ženné roboty z lánu neuvedena, dávají ospy, kbelec ječmene, slepice a vejce (kolik neuvedeno)⁹⁾ 1) Grunt Knolovský (tři čtvrti lánu), Jakub Knol, 50 kop. 2) Grunt Markrabovský (1 lán), Michal Markrab, 50 kop. 3) Grunt Junkovský (1 lán), Jiří Junek, 50 kop.

Ukázka zápisu pokuty (SOA Plzeň, fol. 321v).

4) Grunt Binterovský (1 lán), Tomáš Binter, 50 kop. 5) Chalupa vystavěná roku 1676, Šebestián Majer (polnosti neuvedeny), pokuta neudělena.¹⁰⁾

Ves Jezná

(nic bližšího neuvedeno, klášteru tu patřila jen jedna usedlost). 1) Chalupa Voráčkova (polnosti neuvedeny), Václav Voráček, pokuta neudělena.¹¹⁾

Ves Rájov („Jarovo“)

– klášter tu má jen půl lánu a chalupu. Z půllánové usedlosti se dává na sv. Jiří a na sv. Havla po 30 groších, půl kbelce ječmene, slepice a vejce (kolik neuvedeno). Koná se ženné roboty 6 dní. Totéž platí pro chalupu. 1) Půllán i chalupa (celkem 1 lán), Tomáš Gabriel, pokuta neudělena.¹²⁾

Ves Dolní Vlkýš („Vlkýše“)

– sedm osedlých drží 14 lánů. Z lánu platí na sv. Jiří a na sv. Havla po 1 kopě 30 groších, ječmene dávají po kbelci. Roboty jako ves Kůstí: „že jim na pomoc býti, takové popluží Kumberské dáti sežítí, svázati, obilí do stodoly svéztí musejí, a to všechno na svůj náklad povinni jsou dělati“. Slepice a vejce nedávají.¹³⁾

1) Grunt Kerlovský (2 lány), Leonard Král, 50 kop. 2) Grunt Němčovský (2 lány), Pavel Hruška, 50 kop. 3) Grunt Bílkovský a Chomlíkovský (2 lány), Jiří Hruška, 50 kop. 4) Grunt Vejmutovský (2 lány), Mates Tarantík, 50 kop. 5) Grunt Štejdlovský (1 a půl lánu a od Žilkovského gruntu půl lá-

nu), roku 1671 jej koupil Matouš Sejfert, další informace nezapsány.

6) Grunt Štynklovský (2 lány), Jan Šafař, 50 kop. 7) Grunt Martinovský (2 lány), Matouš Kohout, 50 kop.¹⁴⁾

Ves Kůstí

– šest osedlých drží 12 lánů, z lánu platí o sv. Jiří 48 grošů, o sv. Havlu 54 grošů, dávají po kbelci ječmene. Roboty: „aby popluží při dvoře Kumberském (kromě vrchu zahrady a dědin Harantovských) na svůj náklad dali sežítí, svázati a sami také do stodol svéztí“. Slepice a vejce nedávají.¹⁵⁾

1) Grunt Krošmandovský (2 lány), Bartoloměj Kistl, 50 kop. 2) Grunt Hnátovský (2 lány), Havel Hnát, 50 kop. 3) Grunt Mužíkovský (1 a půl lánu), Petr Menčík, 50 kop. 4) Grunt Hůlovský (1 lán), grunt je mezi jiné rozdělen. 5) Grunt Maršíkovský (2 lány), Václav Král, 50 kop. 6) Grunt Vravcovský (2 lány), Ondřej Träxler, 50 kop. 7) Grunt Motlovský (2 lány), Jiří Händler, 50 kop. 8) Chalupa Víta Panského (bez polností), Lorenc Hendl, pokuta neudělena.¹⁶⁾

Ves Doubrava

– počet osedlých neuveden, drží 15 lánů, ale jen ze 14 lánů platí na sv. Jiří jednu kopy 20 gr., na sv. Havla jednu kopy 54 grošů, dávají kbelce ječmene, dvě slepice a 40 vajec ročně a z lánu robotují po čtyřech dnech.¹⁷⁾

1) Grunt starého Krčmáře (1 a čtvrt lánu), Jiří Krčmář, 50 kop. 2) Grunt

Vávrovský (1 lán), Řehoř Kleisner (na místě nezletilého dědice), pokuta neudělena. 3) Grunt Brožovský (1 a půl lánu), Petr Šalka, 50 kop. 4) Chalupa Švorcovská (čtvrt lánu), Jiřík Koč, 50 kop. 5) Grunt Burgbamovský (1 lán), Jan Hnát, 50 kop. 6) Od gruntu starého Krčmáře (1 lán), Martin Krčmář, 50 kop. 7) Grunt Hofmanovský (1 lán), Adam Švarc, 50 kop. 8) Grunt Václavovský (2 lány), pustý. 9) Grunt starého Pana (1 lán), Kašpar Altherr, 50 kop. 10) Grunt Švanclovský (1 lán), Ondřej Brož, 50 kop. 11) Grunt Křenovský (1 lán), koupila obec. 12) Grunt Pojerovský (půl lán; jen pozemky bez stavení), Jan Hnát, pokuta 25 kop. 13) Grunt Kavkovský (1 lán), Martin Janouš, 50 kop. 14) Grunt Janoušovský (1 lán), Jan Janouš, 50 kop.¹⁸⁾

Ves Čemíny

– (bez bližších údajů, nečíslováno, záznamy od roku 1676). 1) Grunt Kašparovský (1 lán), Adam Chrstka, 50 kop. 2) Grunt Beranovský (1 lán), Kašpar Laitner, 50 kop. 3) Grunt Krakešovský (1 lán), Tomáš Böhm, 50 kop. 4) Grunt Zubákovský (tři čtvrti lánu), Vít Podlešák, 50 kop. 5) Grunt Bažantovský (1 lán), Jiřík Frank, 50 kop. 6) Grunt Kubíkovský (1 lán), Jiřík Kubík, 50 kop. 7) Grunt Drábovský (půl lánu), Pavel Tarantík, 25 kop. 8) Grunt Bláhovský (1 lán), pozemky rozděleny na čtvrtlány a připojeny k jiným gruntům. 9) Stará krčma (připojeno čtvrt lánu od Bláhovského gruntu), Lorenc Kubík, pokuta neudělena. 10) Chalupa Tarantíkovská, Lorenc Junk sládek, pokuta neudělena. 11) Chalupa Švag-

rovská (čtvrt lánu), Mikuláš („Nickl“) Pok, pokuta neudělena. 12) Chalupa Šitrovská (čtvrt lánu), Martin Klír, pokuta neudělena. 13) Chalupa Bártovská (čtvrt lánu), Ondřej Vlasák, pokuta neudělena. 14) Chalupa Kuklovská (čtvrt lánu), Lorenc Benda, pokuta neudělena. 15) Chalupa Kučerovská (čtvrt lánu), Adam Bažant, pokuta neudělena. 16) Chalupa Řihovská (čtvrt lánu), Mikuláš Pok, pokuta neudělena. 17) Chalupa Beranovská (čtvrt lánu), Matěj Tarantík, pokuta neudělena. 18) Chalupa preceptorská (čtvrt lánu – preceptor = vychovatel dětí předešlých šlechtických majitelů Čemín), Jan Kašpar, pokuta neudělena. 19) Chalupa Drábovská (čtvrt lánu), Jiří Steiner, pokuta neudělena.¹⁹⁾

Ves Myslínka

–(pustá, obnovena po rebelii, zápisy až od roku 1694).²⁰⁾

Shrnutí

Z uvedeného přehledu vyplývá, že rebelie se neúčastnili chalupníci s malou nebo žádnou výměrou polností (jejich robotní povinnosti bývaly nižší). Ani Mikuláš Pok, který držel v Čemínech dvě chalupy (celkem půl lánu) pokutu nedostal. Existuje však výjimka: v Doubravě čtvrtlánový chalupník Jiřík Koč asi hodně zlobil – dostal 50 gr. pokuty.

V podstatě na všechny selské grundy byla uvalena zátěž 50 kop grošů. Bylo to jistě velmi citelné potrestání – za uvedenou sumu bylo možné koupit chalupu. Pokuta nebyla pochopitelně uvalena na v době rebelie neosazené (nefungující) selské statky. Jen dva osazené grundy nedo-

staly pokutu – v Rájově držitel lánu, který zde byl sám a asi se ke vzbouření nepřipojil a lánový grunt v Doubravě (č. 2) snad proto, že zde hospodařil neprávoplatný držitel. Grunty s výměrou pouze půl lánu (dva případy) platily pokutu jen v poloviční výši 25 kop grošů.

Přehled také ukazuje různé zatížení vesnic feudální rentou (způsobeno jejich různým historickým vývojem). Peněžní a naturální dávky nebyly moc vysoké. Tam, kde máme uvedenu robotu, jde zřejmě o robotu za rok (osm dní v Plešnicích nemůže být za týden) Je však třeba počítat s tím, že feudální renta nejspíše byla do grun-

tovní knihy přepsána ze staršího urbáře a k prudkému zvýšení robotní povinnosti, jak bylo na začátku konstatováno, došlo po třicetileté válce.

Na závěr je možné říci, že z Touškovska „přiběhlo před klášter“ a kladlo si podmínky 42 poddaných, které jsme jmenovitě poznali. Nejspíše však nebyli sami a stali se součástí velkého množství dalších sročených rebelujících poddaných z bližšího okolí Kladrub. Benediktýni si na pokutách za rebelii přišli jen na Touškovsku na pěknou sumu – na 2100 kop míšeňských grošů.

Poznámky:

- 1) Např. Svátek, J.: Povstání lidu selského v Čechách roku 1680. Praha 1894; Čepelák, V.: Povstání nevolníků v západních Čechách r. 1680. Plzeň 1956; Kašpar, J.: Nevolnické povstání v Čechách roku 1680. Praha 1965; Čechura, J.: Selské rebelie roku 1680. Praha 2001.
- 2) [https://cs.wikipedia.org/wiki/Selsk%C3%A9_povst%C3%A1n%C3%AD_\(1680\)](https://cs.wikipedia.org/wiki/Selsk%C3%A9_povst%C3%A1n%C3%AD_(1680)) [1. 1. 2017].
- 3) <http://www.kokasice.cz/informace-o-obci/historie/ovci-vrch> [1. 1. 2017].
- 4) <https://cs.wikipedia.org/wiki/D%C5%99evce> [1. 1. 2017].
- 5) Státní oblastní archiv v Plzni, fond Velkostatek Čeminy-Komberk, pův. sign. Touškov 25, pozemková kniha 1666–1765, fol. 4v (dále jen SOA Plzeň a folium).
- 6) Např. SOA Plzeň, fol. 5, 67.
- 7) SOA Plzeň, fol. 4.
- 8) SOA Plzeň, fol. 5–95v.
- 9) SOA Plzeň, fol. 108.
- 10) SOA Plzeň, fol. 109–135.
- 11) SOA Plzeň, fol. 140–142.
- 12) SOA Plzeň, fol. 147.
- 13) SOA Plzeň, fol. 167.
- 14) SOA Plzeň, fol. fol. 168–213v.
- 15) SOA Plzeň, fol. 227.
- 16) SOA Plzeň, fol. 228–277.
- 17) SOA Plzeň, fol. 292.

- 18) SOA Plzeň, fol. 293-403.
19) SOA Plzeň, fol. 406-469.
20) SOA Plzeň, fol. 481 a n.

ŽIDOVSKÝ HŘBITOV V RADNICÍCH

■ Václav Fred Chvátal

Židovské osídlení Radnic se počíná s první vlnou zakládání venkovských židovských obcí po roce 1500. Během 16. a 17. století je počet židovských rodin poměrně stabilní a nízký - čítá jen několik málo rodin, na počátku 18. století žije 6 židovských rodin ve městě Radnicích, avšak žádná na radnickém panství. Během první poloviny 18. století se další židovské rodiny usazují v Kříších, spadajících do panství Radnice. Největšího rozmachu dosahuje židovské osídlení v průběhu 19. století, kdy zde žijí i familianti příslušející do jiných lokalit. Kolem roku 1850 tak nacházíme v Radnicích až deset židovských rodin. Ve dvacátém století jejich počet klesá, nicméně ještě v roce 1930

Synagoga po rekonstrukci.

žije v Radnicích přes dvacet osob židovského vyznání. Takový byl také počet radnických obětí holocaustu, který přežily pouze dvě osoby.

Na přelomu 19. a 20. století působil v Radnicích rabín Adolf Stein (narozen 1845 v jižních Čechách), autor

První řada náhrobků hřbitova po restaurátorském zásahu.

*Náhrobek Breindl, ženy Ketriellovy,
zesnulé 18. srpna 1809*

*Torzo hlavní brány poskytuje výhled
na město Radnice.*

historických prací o dějinách židů, jehož nejznámějším dílem byly dvoudílné „Děje Israelitův od nejstarší doby až na nynější časy“, určené pro žáky měšťanských a středních škol. Předtím působil jako učitel náboženství v Příbrami, Domažlicích a Berouně, a také jako kantor v Čáslavi, kde roku 1880 zavedl kázání v češtině při bohoslužbách a dalších obřadech. Byl také redaktorem časopisu *Israelitische Lehrgebote*, který vycházel v Mělníku. Rabín Stein zemřel 1. září 1910 a je pohřben na radnickém židovském hřbitově. Jeho náhrobek se však, žel, nedochoval.

V Radnicích žila i další velmi vý-

znamná osobnost - rabín Jicchak ben Avraham Weiss, který od roku 1846 působil v USA (jméno si upravil na Isaac Mayer Wise). V Radnicích bydlel v židovském obecním domě čp. 244, později před odchodem do Ameriky v čp. 222. Byl průkopníkem amerického reformního judaismu (bývá považován i za jeho zakladatele), dnes rozšířeného prakticky po celém americkém kontinentě i mimo něj. Byl autorem mnoha spisů a působil i jako pedagog. Zemřel v roce 1900 v Cincinnati ve státě Ohio.

Židovský hřbitov byl založen v pohledné a důstojné poloze při okraji lesa východně od města. Jeho zalo-

*Úmrtní oznámení rabína Adolfa
Steina v Prager Tagblatt.*

*Náhrobek Leopolda (hebrejským
jménem Jehuda Ari, 1833–1908)
a Karolíny (Gittl, 1839–1931).*

Náhrobek mladíka Wolfa z roku 1706 patří k nejstarším dochovaným čitelným náhrobkům hřbitova.

žení spadá do počátku židovského osídlení Radnic, tedy pravděpodobně do 16. století. Jsou zde však dochovány náhrobky od konce 17. století. Původní starý hřbitov měl přibližně trojúhelníkovitý půdorys, v první polovině 19. století byl rozšířen směrem k městu. Přitom byla stavebně upravena i ohradní zeď - původní ka-

menná část zdi byla zvýšena o cihlovou nástavbu a kolem nové části byla dostavěna cihlová zeď se dvěma branami. Ta je dnes dochována pouze torzálně. Náhrobků je dochováno přes dvě stovky a hřbitov nyní prochází celkovou rekonstrukcí.

Jeden z nejmladších náhrobků, zachovávajících ještě tradiční formy před začátkem židovské emancipace, patří paní Breindl, manželce Levity Ketriela, a nese zcela jednoduchý text, tesaný dobře čitelným, relativně velkým písmem. Paní Breindl zesnula v létě roku 1809 a v dataci jejího úmrtí je obsažen drobný rozpor: 7. elul připadá na šabat, avšak text nás jednoznačně informuje, že paní Breindl zemřela už v jeho předvečer - tak je nazýván pátek. Mohlo by se jednat o signál, že k úmrtí došlo na samém prahu šabatu, tedy kolem západu slunce. To je však vyloučeno, neboť text říká i to, že zesnulá byla ještě v pátek před západem slunce i pohřbena.

Breindl ešet Ketriel SGL (pátek = 18. srpna 1809, šabat = 19. srpna)

פ"ט
האשה חשו'
מרת בריינדל
אשת כ"ה קתריאל
סג"ל נ' ונ' בש"ט עש"ק
ז' אלול תקס"ט ל'
תנ"צ'ב'ה'

Zde je pohřbena
žena významná,
paní Breindl,
žena váženého pána Ketriela
z kmene Levi, zemřela a byla
pohřbena
v dobrém jméně, v předvečer
svatého šabatu
7. elulu 569 podle malého počtu.
Její duše ať je přijata do svazku
živých.

OBSAH

Úvodem	2
Předplatné a otevírací hodiny v knihovně	2
Události obrazem	3
Naši jubilanti	4
<i>/Irena Bukačová</i>	
Didaktička dějepisu Václava Korcová	5
<i>/Radovan Lovčí</i>	
Cyklus přednášek za poznáním baroka	7
<i>/Pavel Beneš</i>	
Planá nade Mží nebo Planá?	10
<i>/Miroslav Neuvirt</i>	
Vladimír Struska – účastník třetího odboje	11
<i>/Radovan Lovčí</i>	
Poznámka k selské rebelii v roce 1680	16
<i>/Petr Rožmberský</i>	
Židovský hřbitov v Radnicích	22
<i>/Václav Fred Chvátal</i>	

ADRESA REDAKCE

Muzeum a galerie severního Plzeňska, Mariánská Týnice čp. 1

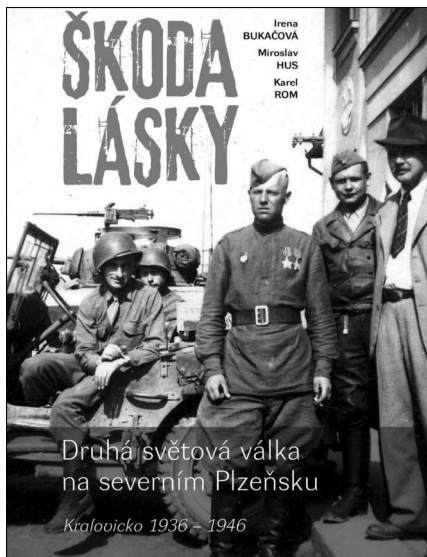
331 41 pošta Kralovice, telefon a fax: 373 396 410, 373 397 393

e-mail: info@marianskatynice.cz

www.marianskatynice.cz

www.facebook.com/marianskatynice

Ilustrace na obálce: Madona Mladotická (foto Václav Podestát).

ŠKODA LÁSKY **- druhá světová válka na severním** **Plzeňsku–Kralovicko 1936–1946**

Text: Irena Bukačová

Miroslav Hus, Karel Rom

Kniha o 224 stranách s poutavým pohledem na tragické období druhé světové války v regionu Kralovicka.

ISBN 978-80-87185-22-9

Cena: 290 Kč

KOSTEL SV. PETRA A PAVLA **V KRALOVICÍCH**

Text: Irena Bukačová

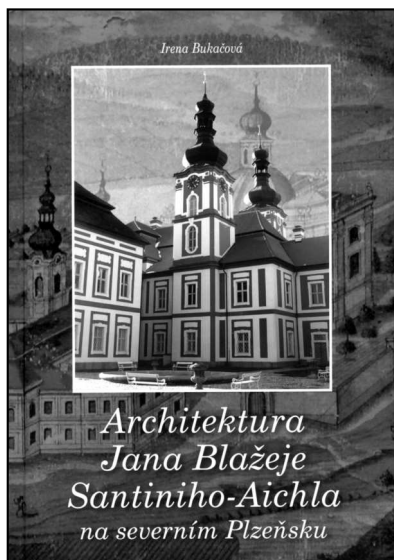
Vydalo MaG v Mariánské Týnici a Občanské sdružení Gryspek pro záchranu kostela sv. Petra a Pavla v Kralovicích ve spolupráci s Nadačním fondem Mariánská Týnice.

ISBN 978-80-87185-11-7

Cena 150 Kč

Další nabídka knih na:

www.marinaskatynice.cz

ARCHITEKTURA JANA **BLAŽEJE SANTINIHO–AICHLA** **NA SEVERNÍM PLZEŇSKU**

Text: Irena Bukačová

Více než dvoustránková publikace sestává z podrobného zpracování deseti architektonických památek.

ISBN: 978-80-86720-61-6

Cena 299 Kč

PAMĚŤ KRAJINY I - VIII

Texty Irena Bukačová, Jiří Fák
Fotografie Jiří Fák, Václav Podestát
Již osmisvazkové dílo (nejnověji Nýřansko) je věnováno drobným památkám vybraných regionů severního Plzeňska.

Je katalogem památek, které zanechaly generace předků žijící zde po staletí.

Cena za každý díl 250 Kč

VLASTIVĚDNÝ SBORNÍK

- čtvrtletník pro regionální dějiny severního Plzeňska -

Vydává M&G v Mariánské Týnici. Redaktor Václav Podestát.

*Adresa redakce: Muzeum a galerie severního Plzeňska v Mariánské Týnici,
331 41 Kralovice, tel.: 373 396 410, e-mail: info@marianskatynice.cz, IČO: 368 563.*

Registrováno Ministerstvem kultury České republiky MK ČR E 12301.

*Cena jednoho výtisku pro předplatitele 10,- Kč, roční předplatné 40,- Kč a poštovné.
Vychází 4x ročně. ISSN 1801-0032.*